

Eindnoot

Voorbeeld van inhoudelijke eindnoot

In het Voorwoord van het boek wordt aangegeven dat de eindnoten van het boek niet alleen literatuurverwijzingen betreffen, maar ook hier en daar inhoudelijke verbreding en verdieping van de hoofdtekst bieden.

Bijgevolg beslaat het notenapparaat een relatief fors deel van het boek (ruim 60 pagina's met een kleiner lettertype).

Een van de vele voorbeelden is een eindnoot (noot 162) waarin ik nader inga -in de context van een uitgebreide bespreking ervan in de hoofdtekst- op een bepaalde visie op de mens (in de verhoudingen tussen bewustzijn en hersenen en tussen bewust en onbewust):

“Zie de hiervoor in 4.2 genoemde wetenschappers Wegner, Dijksterhuis, Lamme en Swaab, die dat vanuit hun eigen expertise bevestigen. Zij plaatsen hun onderzoeksresultaten echter in een (materialistisch-)reductionistisch kader, dat volkomen afwijkend is van dat van bijvoorbeeld Walsch en Pierrakos, en gaan daarmee veel verder dan wat die onderzoeksresultaten rechtvaardigen. Ze hanteren steeds de apriori-opvatting dat alles enkel reductionistisch verklaarbaar is. Een voorbeeld van Dijksterhuis: *“Zoals Freud al opmerkte, gedrag (en andere psychologische processen) kan niet bewust beginnen. Je kunt hier niet onderuit, behalve als je bereid bent onwetenschappelijke aannames te doen. Als je wilt geloven dat het bewustzijn niet in de hersenen zetelt maar ergens vrij in de lucht zweeft, of als je wilt geloven dat God het bewustzijn voedt, kun je volhouden dat het bewustzijn niet het resultaat is van onbewuste processen. Een wetenschappelijke analyse laat echter geen andere uitweg. Of we het nu leuk vinden of niet, bewuste processen zijn altijd het resultaat van onbewuste processen”* (Ap Dijksterhuis, *Het slimme onbewuste*, a.w., pag. 195). In deze tekstpassage wordt heel wat apriori aangenomen. Daargelaten dat andere wetenschappers, ook hersenwetenschappers, andere opvattingen huldigen en hierin dus door Dijksterhuis als ‘onwetenschappelijk’ (trouwens ook een mantra in het in de hoofdtekst in 4.1 en in de vorige noot genoemde boek van Jurriën Hamer: alles wat niet in een reductionistisch werkelijkheidsmodel past is ‘onwetenschappelijk’) worden weggezet, gaat zijn visie er op voorhand vanuit dat iets psychisch of geestelijks iets specifiek van de hersenen veronderstelt. Dat is in het licht van verschillende argumentaties in dit boek -bijv. dat geest en materie elkaar weliswaar steeds impliceren, maar dat die geest en materie ook andere samenstellingen kennen dan enkel in het biologische functioneren van mens en dier met hun hersenen- veel te voorbarig geredeneerd. En wat Dijksterhuis bijvoorbeeld schrijft over de rol van het onbewuste bij creativiteit en genialiteit valt volgens mij veel beter te plaatsen vanuit een werkelijkheidsmodel à la Carl Gustav Jung dan vanuit het zijne. Die ‘bovenindividuele’ interpretatie van het onbewuste is eerder afgezien van Jung zelf bijvoorbeeld beschreven door een succesauteur van de vorige eeuw, dr. Joseph Murphy (1898-1981). Hij heeft ruim dertig boeken op zijn naam staan, geschreven in de periode van na de Tweede Wereldoorlog tot in de late jaren 80 van de vorige eeuw, waarvan *The Power of Your Subconscious Mind* (1962) het meest succesvolle is. Van dat boek over de macht van het on(der)bewuste zijn alleen al wereldwijd miljoenen boeken verkocht (-ik heb zelf de 36ste (!) druk uit 1986 benut van de Duitse vertaling van dat boek, *Die Macht Ihres Unterbewusstseins*, Genève 1967). Centrale boodschap van Murphy in dat boek is om met je bewustzijn (!) het onbewuste te instrueren om voor jou aan het werk te gaan om allerlei wensen gerealiseerd te krijgen. Het boek levert naast adviezen hoe met je onbewuste om te gaan gevalsbeschrijvingen en puilt zo uit van anekdotisch materiaal. Hij past dus bij het vergaren van zijn bewijsmateriaal een andere methodiek toe dan de gebruikelijke wetenschappelijke experimentele onderzoeksmethodes in de psychologie. Murphy is een typische vertegenwoordiger van de *New Thought*-beweging, waartoe ook Walsch en Pierrakos gerekend kunnen worden (zie hoofdstuk 3.2, noot 45). Hij formuleert als basiswet van de menselijke geest dat bewuste gedachten

en voorstellingen een in wezen identieke reactie van het menselijk onderbewustzijn oproepen. Hij heeft het over de 'oneindige macht, energie en wijsheid' van het innerlijk van de mens. *“Om het desbetreffende doel te verwerkelijken, verbindt uw onderbewustzijn zich met alle krachten en wetten van de natuur. Soms lost het uw moeilijkheden meteen op, in andere gevallen kan de oplossing dagen, weken of zelfs nog langer op zich laten wachten -het hele proces is in laatste instantie ondoorgrondelijk”* (*“Um das betreffende Ziel zu verwirklichen, verbündet sich Ihr Unterbewußtsein mit allen Kräften und Gesetzen der Natur. Gelegentlich löst es Ihre Schwierigkeiten sofort, in anderen Fällen mag die Lösung Tage, Wochen oder sogar noch länger auf sich warten lassen -der gesamte Vorgang ist letztthin unerforschlich”*; dr. Joseph Murphy, *Die Macht Ihres Unterbewusstseins*, a.w., pag. 32; laatste tekstfrase hier rechtstandig, in origineel gecursiveerd) en: *“Uw grootste macht ligt in uw beslissingsvrijheid”* (*“Ihre größte Macht liegt in Ihrer Entscheidungsfreiheit”*; a.w., pag. 46).“

Inzage exemplaar
uitgeverij-dgrt.nl